

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. דספד יספרוניה דקבר יקברוניה דידל ידלוניה דלואי ילווניה דטען יטענוניה.....2
- ב. ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי... משום בני אדם פרוצין שמצוין שם ... דאיתחזק.....2
- ג. ואם אמר לה ע"מ שתאמרי... דברים של קלון ... שתהא ממלאה ומערה לאשפה....2
- ד. המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאל נפה וכברה וריחים ותנור יוציא ויתן כתובה שמיאיה שם רע בשכינותיה.....3
- ה. וכן היא שנדרה שלא תשאל ושלא תשאל נפה וכברה וריחים ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבניו תצא שלא בכתובה מפני שמיאיה שם רע בשכיניו.....4
- ו. ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואיזו היא דת משה... ואיזוהי דת יהודית ... ואזיל שייליה ואשתבך שיקרא.....5
- ז. הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה.....6
- ח. ונודרת ואינה מקיימת ... בעון נדרים בנים מתים.....7
- ט. בשוק ... בחצר ... מחצר לחצר ודרך מבוי.....8
- י. וטוה בשוק ... במראה זרועותיה לבני אדם ... ומדברת עם כל אדם ... במשחקת עם בחורים... במשמעת קולה על עסקי תשמיש.....8
- יא. המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת 11
- יב. כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה.....12
- יג. על מנת שאין בה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת.....12
- יד. כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים.....13
- טו. קידשה על תנאי וכנסה סתם ... צריכה הימנו גט.....13
- א. מומים הפוסלים בכהנים ומפקיעים קידושין באשה.....14

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

הלימוד לעילוי נשמת זקנתי

מנוחה ב"ר יחזקאל שרגא ז"ל

דף עב.

א. דספד יספרוניה דקבר יקברוניה דידל ידלוניה דלואי ילוניה דטעז יטענוניה

נאמר בקהלת (ז פסוק ב) טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה
באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו. ומה שצריך הוא לתת אל לבו,
הוא דברים של מיתה כלומר שישים לבו לכך שמי שסופר לאחרים יספרו
אותו והקובר אחרים יקברו אותו והמרים קולו לבכות יבכו עליו. ומשום כך
לא יתעצל באף אחד מדברים אלו לעשותם עבור המת וגם יתן יום המיתה
אל לבו ולא יבא לחטוא.

ב. ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי... משום בני אדם פרוצין שמצויין שם... דאיתחזק

כבר התבאר לעיל דף עא: שהבעל שהדיר את אשתו¹ ואומר קונם הנאת
תשמישך עלי אם תלכי לבית האבל או לבית המשתה, הרי זה כאוסרה
בבית הסוהר ונעל בפניה, ואין זה נכון לעשות לאשה, ומסתמא מתוך כעס
עשה, לפיכך יוציא לאחר שבעה ימים אם לא יתיר נדרו ויתן כתובה, ואם
טוען הדרתיה בשביל בני אדם פרוצים המצויים שם, אם הוחזקו שם נאמן
ואם לאו אינו נאמן.

ג. ואם אמר לה ע"מ שתאמרי... דברים של קלון... שתהא ממלאה ומערה לאשפה

¹ שו"ע ונו"כ יו"ת תנ"י

² שו"ע ונו"כ אהע"ז עד ו

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

האשה שנדרה נדר³ מדברים שבינו לבניה או של עינוי נפש כדרך שהתבאר לעיל דף עא. והפר לה בעלה על מנת שתאמר לפלוני דבר של קלון, או שתאמר לפלוני מה שדברנו יחד בדברים של שחוק וקלות שאדם מדבר על עסקי תשמיש, או שתאמר מתהפכת אחר התשמיש כדי שלא תתעבר, והיא אינה רוצה לעשות אחד מאלו מפני שהם דברי פריצות, או שיש בהן נדנוד עבירה. או שאמר לה על מנת שתאמר ממלאה עשרה כדי מים ותשפכם לאשפה שהוא דבר שלא כדין⁴ וכל כיוצא בזה, והיא אינה רוצה לעשות ונתקיים הנדר, יוציא ויתן כתובה.

אך אם אומר לה שיפר בתנאי שתעשה דבר שראוי לעשות ולא עשתה, ולכך לא הפר, לא יתן כתובה⁵.

ד. המדיר את אשתו שלא תשאל ושלל תשאל נפה וכברה וריחים ותנור יוציא ויתן כתובה שמשאיה שם רע בשכינותיה

המדיר את אשתו⁶ שלא תשאל כלים לשכנים או שלא תשאל מהם, כגון שאסר כליו על שכניו או שאסר על עצמו כלי שכניו, עד שמתוך כך לא תוכל היא להשאל כלים לאחרים שהרי הם שלו והוא יכול לאסור אותם על הכל, או לא תוכל לשאול כלים מהם להשתמש בהם בביתה שהרי בעלה לא יהנה מהם. או שהיא אסרה ותלאה בתשמיש וקיים לה⁷, יוציא ויתן כתובה⁸. מפני שמשאיה שם רע בשכינותיה.

ואם הוא אמר קונם תשמישך עלי אם תשאל כלים משכנים או תשאלם, ודאי אי אפשר לה לקיים שלא תשאל היא משכניה או כלים שלא תשאלם, והרי היא נאסרת עליו מיד לתשמיש, מ"מ כיון שהוא התחיל בנדר ותלאו בתשמיש אמרינן דמתוך רוגזו וכעס שיש לו עכשיו עליה עשה, לפיכך נותנין

³ שו"ע ונו"כ יו"ד רלה ד אבהע"ז עב יב

⁴ ונראית כשומה. ש"ך מז שם

⁵ ש"ך שם מז

⁶ שו"ע יו"ד שם ה וש"ע אבהע"ז עד ג

⁷ שאם לא תלאה בתשמיש בלא"ה אינו יכול להפר, שאינו עינוי נפש ולא דברים שבינו לבניה

⁸ שגם זה צער הוא לה שמוציא עליה שם רע בין שכניה, ודינם כמו שנתבאר לעיל לכל שיטה כדאית ליה.

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

לו זמן שבעה ימים אולי יתחרט עליה ויתיר נדרו, ואם לא יתירנו מיד אחר שבעה ימים יוציא ויתן כתובה.

אולם אם הוא בדברים שאין מצוי להשאיל בין שכנים כגון בגדים ומצעים אין בזה הוצאת שם רע בשכנים ואינו חייב להוציא וחייב לה כתובה⁹.

ה. וכן היא שנדרה שלא תשאל ושלל תשאל נפה ונברה וריחים ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבניו תצא שלא בכתובה מפני שמשאתו שם רע בשכניו

אסרה היא על עצמה בנדר או בקונם שלא תוכל לשאול כלים משכנים, או שלא תשאל, תצא שלא בכתובה. שאינו יכול להפר שאין דברים שבינו לבניה, ואסורה לישאל משכניה ולארוג הבגדים, הלכך תצא בלא כתובה שמשאתו שם רע בשכניו.

וכן שנדרה שלא לארוג בגדים נאים לבנו במקום שהדרך לארוג¹⁰, כיון שדבר זה אינו תלוי לא בקיומו ולא בהפרתו מפני שאין דברים שבינו לבניה, והיא צריכה לקיים נדרה ואסורה לארוג, לפיכך תצא בלא כתובה מפני שמשאתו שם רע בשכניו¹¹.

אולם אם תלתה בתשמיש שאמרה קונם תשמישך עלי אם אשאל משכני כלום או אם אשאלם שום כלי ושמע וקיים לה, יוציא מיד ויתן כתובה.

בדברים שאין מצוי להשאיל בין שכנים כגון בגדים ומצעים אין בזה הוצאת שם רע בשכנים ואינו חייב להוציא¹². וחייב לה כתובה.

⁹ חי' רע"א שם מתשובת הר"י מיגש כח

¹⁰ ב"ש שם ז

¹¹ והא דלא קאמר המעם משום די"ל א"א לי באשה נדרנית מ"ה תצא ואינו חייב ליתן לה כתובה כיון דלא היה בידו לה תירצו תו' כיון שאינו נדר בעינוי נפש ולא בינו לבניה א"י לומר א"א באשה נדרנית וכ"כ הר"ן. ב"ש שם ח

¹² חי' רע"א שם מתשובת הר"י מיגש כח

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ו. ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואיזו היא דת משה... ואיזוהי דת יהודית... ואיזל שייליה ואשתנח שיקרא

אלו יוצאות¹³ בלא כתובה העוברת על דת, פירוש המעבירה את בעלה על דת משה ויהודית. ואיזו היא דת משה, מאכילתו דברים שאינן מעושרים, וכל שכן¹⁴ אחד מכל שאר האיסורים כגון דם או חלב שהכשילתו ואכלו על פיה, בין איסור דאורייתא ובין הוא איסור דרבנן¹⁵, וי"א אף היוצאת ושערה אינו מכוסה כלל לרשות הרבים¹⁶, או שמשנתו נדה ונודע לו אח"כ, כגון שאמרה פלוני חכם תיקן לי הכרי הזה או התיר לי חתיכה זו או מיהר לי הדם הזה ונמצאת שקרנית.

ודוקא שהוכחשה בעדים כגון שהעידו שבאותה שעה שאמרה שפלוני תיקן לה לא היה אותו פלוני בעיר, וגם יש עדים שאמרה לו שהוא מתוקן ושהוא אכלו על פיה, או שבאה והעודתה במה שעשתה¹⁷, אבל אם אין עדים והיא כופרת שלא האכילתו, או שמכחשת החכם שאומר שלא תיקן לה והיא אומרת שתקן לה נאמנת.

ודוקא שהכשילתו ואכל על פיה, אבל אם רצתה להאכילו דבר איסור ונודע לו ופירש, ולא אכל או שהיא בעצמה אכלה דבר איסור¹⁸, לא אבדה כתובתה, דלא מפסידנ כתובה אלא במקון שעשתה חציפות בבעלה או שיש חשד זנות¹⁹, אבל באכילתה בעצמה דבר איסור למה נפסידנה כתובתה נוכח אותה על פניה בעונשים אחרים.

¹³ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קטו א

¹⁴ שהרי מעשר בזמן הזה אינו אלא מדרבנן ואפי' יהיה מן התורה ק"ו הוא לשאר דברים האסורים שהרי המעשר אפשר לו לבעל להפריש ולא יסמוך עלי' כ"ש אם מאכילתו דברים האסורים והוא לא ידע ואשם. ח"מ שם ב מהמ"מ.

¹⁵ ולא נתבאר אם מכשלת אותו בשאר איסורים כגון שצוה עליה להניח עירוב והוא סומך עליה ומטלטל בשבת ואח"כ נודע שלא הניחה עירוב או צוה עליה לשרוף החמץ והיא לא עשתה ונשאר החמץ בביתו וכיוצא בזה אם ג"כ יוצאת בלא כתובה. ח"מ שם ב ועיין בב"ש שם ב שכתב יש לומר דוקא כשמאכילתו דבר איסור אבל שאר איסור שאינו דבר אכילה כגון נגיעה בעת נדתה לא כמ"ש חילוק בעין זה בתוס' ריש חולין

¹⁶ עיין בב"ש ס"ק ט שכתב שהוא דת משה אולם צ"ע שהרי אינה מכשילה בכך את בעלה ואינה אלא עוברת על איסור בעצמה, אמנם אפשר שבכל כיון שמכשילה הרבים בראחית שערותיה חשיב דת משה.

¹⁷ אף על גב דאין אדם משים עצמו רשע מ"מ להפסיד ממון אדם נאמן הודעת בעל דין כמאה עדים דמי וכ"כ הרשב"א והר"ן והמגיד. בב"ש ג

¹⁸ ח"מ שם א מהרא"ש

¹⁹ הכלל הוא דאינה יוצא' בלא כתובה אא"כ הכשילו בדבר איסור או כשהיא עובר' על חטא דבנים מתו באותו חטא או אם עשתה דבר פריצו' דאז יש לחוש שמא תזנה תחתיו אבל משום שאר איסור שעשתה אינה יוצא' בלא כתובה. בב"ש א

הלכות הדרה היומי

מסכת כתובות

י"א שלא איבדה כתובתה אלא אם כן התרה בה²⁰ תחלה ויש עדים שהתרה בה ולא השגיחה בדבריו ועברה על התראתו, אך אין צריך התראה בשעת מעשה דוקא כמו בדיני נפשות, אלא שהתרו בה שאם תעשה כך תפסיד כתובתה²¹. ואם אין עדים תשבע שהיא כדבריה וגובה כתובתה. ואם הוא רוצה לקיימה אחר כך אפילו יש עדים שעברה אין כופין אותו להוציאה.

ואם הוא מאכיל אותה דברים האסורים או נודר ואינו מקיים יוציא ויתן כתובה²².

אשה שהמירה דתה באונס²³ כדי שלא יחרגה, אין עליה דין עוברת על דת משה ויהודית²⁴, כיון שאינה מחששות²⁵ הנ"ל אלא י"ל שיש תקלה לבעלה ולבנים אשר תלד ממנו שיהיה להם לעז גדול שאמם היתה בין הערלים וגם שאפשר שיהיה סכנה לבעלה לדור עמה במקום אשר המיר

ז. הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה

הוחזקה נדה²⁶ בשכנותיה שראוה לובשת בגדי נדתה, ואמרה לו טהורה אני ובא עליה, יוצאת בלא כתובה²⁷.

²⁰ עיין ב"ש שם יז ומשמע מכל הפוסקים עוברת על דת הן ד"מ הן ד"י צריכה התראה אלא רש"י בסוטה דף כ"ה פ' בבב"ז ז' א"א צריכה התראה להפסיד הכתובה דאיידי דעוברת על ד"י משמע דס"ל אם היא עוברת על ד"מ א"צ התראה כיון דכבר הכשילו וא"צ התראה בשעת מעשה וע' במ' ובהג"א שהוכיח מרש"י סוטה שרק עוברת על דת יהודית בעי התראה. ועיין בשו"ת אור נעלם (סי' כט). והעמים כן גם בדעת המוש"ע. ע"ש. וכן תפסו בדעת רש"י הרבה מהאחרונים, ומהם: הפנים מאירות ח"ב (סי' יב). והשב"י ח"ג (סי' קכז). והגנת ורדים (חאה"ע כלל ד סי' יא). והדברי חיים מצאנז ח"ב (חאה"ע סי' כ – כב). והצמח צדק (חאה"ע סי' כד אות ו). וא"כ כשיוצאת בשוק בראש פרוע לגמרי, שמבואר בכתובות (עב א) דהוי מדאורייתא, ופרש"י דהיינו עוברת על דת משה. היה מקום לומר שא"צ התראה אליבא דרש"י. אלא שכבר העירו האחרונים מדברי הירוש' (פ' המדיר) דמבואר דכולהו בעו התראה. וכן הר"ף העתיק דברי הירוש' להלכה. וכ"ה דעת הרמב"ם (פכ"ד מה' אישות הי"ד) ושאר פוסקים. וכבר ביאר כ"ז בבית שמואל שם. וכ"כ השב"י והגו"ר שם. וכ"כ בשו"ת אור נעלם (סי' כח). (וגם הגרמ"מ אשכנזי הנ"ל הודה שאין כן דעת הרמב"ם, וכ' ומי יבא אחר המלך הקדוש הרמב"ם ז"ל. ע"ש א) וכ"כ בשו"ת דבר משה ח"ג (חאה"ע סי' י). ובשו"ת נוב"י תנינא (חאה"ע סי' כו). וע"ע בס' ישועות יעקב (סי' קמ"ג). וכן הוכיח ההפלאה בקו"א (סי' קמ"ג) וק"ק יא). וכבר כתב כן גם המעיל צדקה (סי' סא). ע"ש. ומבואר כ"ז בשו"ת יביע אומר ח"ג (סי' כ"א אות א').

²¹ מ"ז שם ח, ח"מ טז, ועיין בב"ש שהכריע שאין צריך להתרות ולומר לה שתפסיד כתובתה אלא מהני התראה סתם.

²² ח"מ שם א

²³ שבהמירה במזיד ודאי אין צריך להפסיד כתובתה משום עוברת על דת ובודאי הפקירה עצמה לזנות בין הגוים ונאסרה על בעלה ואין לה כתובה. מ"ז שם ד ח"מ ח

²⁴ ב"ש שם א תתשוב' הרא"ש כלל ל"ב סי' ג'

²⁵ דהא לא הכשילה לבעל בזה שהמירה אף שחטאה חטא גדול שלא קדשה השם מ"מ לא נחשדה להכשיל בעלה שאימת בעלה עליה. ח"מ שם ח

²⁶ שו"ע ונו"כ שם ב

²⁷ אפילו אם ליכא עדים רק היא מודה שבא עליה ואמרה טהורה אני אינה נאמנ' במינו דלא בא עליה דהוי כמינו במקום עדים כיון דהשכינו מעידים דלבשה בגדי נדותה ולא מהני אמתל' כשהי' לבשה בגדי נדותה כמ"ש ב"ד סי' קפ"ה מיהו לפעמים מהני אמתל'. ח"מ שם הב"ש שם ו

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרה היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדין היומי

מסכת כתובות

ו"א²⁸ שאפילו אמת שהיא טהורה, יוצאת בלא כתובה מפני שמשואתו שם רע שיאמרו עליו שבעל נדה. ואין הלכה כדבריו.

י"א שלא איבדה כתובתה אלא אם כן התרה בה²⁹ תחלה ויש עדים שהתרה בה ולא השגיחה בדבריו ועברה על התראתו, אך אין צריך התראה בשעת מעשה דוקא כמו בדיני נפשות, אלא שהתרו בה שאם תעשה כך תפסיד כתובתה³⁰. ואם אין עדים תשבע שהיא כדבריה וגובה כתובתה. ואם הוא רוצה לקיימה אחר כך אפילו יש עדים שעברה אין כופין אותו להוציאה.

ח. ונודרת ואינה מקיימת ... בעון נדרים בנים מתים

הנודרת³¹ ואינה מקיימת תצא בלא כתובה, שממיתה את בניו, דבעון נדרים בנים מתים, וכן אם עברה על השבועה או על החרם. אבל אם היא מביאה עדים שגם הוא עובר על נדרים ושבועה וחרם, לא איבדה כתובתה אפילו אם גם היא עוברת, שהאיך יוציאנה משום שבעון נדרים בנים מתים, והרי הוא עצמו אינו רוצה בנים בני שהרי הוא עצמו עובר.

אשה שמחללת שבת במזיד, ואפילו בעינעא, או שעוברת על איסור כרת, אף על פי שאינה מכשילה את בעלה, רשאי בעלה להוציאה בלי כתובה, כשטוען על כך באמת ובתמים, מאחר שבאיסור כרת יש סכנה גם לזרעם ח"ו, והוא כדין האשה הנודרת ואינה מקיימת³².

דף עב:

²⁸ דעת הלבוש ודחהו הט"ז שם והב"ש שאין הטעם משום שם רע אלא משום שמכשילתו
²⁹ עיין ב"ש שם יז ומשמע מכל הפוסקים עוברת על דת הן ד"מ הן ד"י צריכה התראה אלא רש"י בסומה דף כ"ה פ' בבעי' זו אם צריכה התראה להפסיד הכתובה דאירי דעוברת על ד"י משמע דס"ל אם היא עוברת על ד"מ א"צ התראה כיון דכבר הכשילו וא"צ התראה בשעת מעשה וע' במ' ובהג"א שהוכיח מרש"י סומה שרק עוברת על דת יהודית בעי התראה. ועיין בשו"ת אור נעלם (סי' כט). והעמים כן גם בדעת המוש"ע. ע"ש. וכן תפסו בדעת רש"י הרבה מהאחרונים, ומהם: הפנים מאירות ח"ב (סי' יב). והשב"י ח"ג (ס"ס קכז). והגנת ורדים (חאה"ע כלל ד סי' יא). והדברי חיים מצאנו ח"ב (חאה"ע סי' כ – כב). והצמח צדק (חאה"ע סי' כד אות ו). וא"כ כשיוצאת בשוק בראש פרוע לגמרי, שמבואר בכתובות (עב א) דהוי מדאורייתא, ופרש"י דהיינו עוברת על דת משה. היה מקום לומר שא"צ התראה אליבא דרש"י. אלא שכבר העירו האחרונים מדברי הירוש' (פ' המדיר) דמבואר דכולהו בעו התראה. וכן הרי"ף העתיק דברי הירוש' להלכה. וכ"ה דעת הרמב"ם (פכ"ד מה' אישות הי"ד) ושאר פוסקים. וכבר ביאר כ"ז בבית שמואל שם. וכ"כ השב"י והגור"ר שם. וכ"כ בשו"ת אור נעלם (סי' כח). (וגם הגרמ"מ אשכנזי הנ"ל הודה שאין כן דעת הרמב"ם, וכ' ומי יבא אחר המלך הקדוש הרמב"ם ז"ל. ע"ש א) וכ"כ בשו"ת דבר משה ח"ג (חאה"ע ס"ס י). ובשו"ת נוב"י תנינא (חאה"ע סי' כו). וע"ע בס' ישועות יעקב (סי' קטו סק"ג). וכן הוכיח ההפלאה בקו"א (סי' קטו ס"ק יא). וכבר כתב כן גם המעיל צדקה (סי' סא). ע"ש. ומבואר כ"ז בשו"ת יביע אומר ח"ג (סי' כ"א אות א').
³⁰ ט"ז שם ח, ח"מ מז, ועיין בב"ש שהכריע שאין צריך להתרות ולומר לה שתפסיד כתובתה אלא מהני התראה סתם.

³¹ שו"ע ונו"כ שם ג

³² שו"ת יביע אומר ח"ג אבהע"ז כא אותיות יז יח

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ט. בשוק ... בחצר ... מחצר לחצר ודרך מבוי

כבר התבאר במסכת יומא דף מז. שמצד הדין ועיקר ההלכה מותר לאשה נשואה ללכת בגילוי שערות ראשה בביתה ובחצרה, אפילו בפני בני ביתה, ורק בחצר הפתוח לרבים יש להחמיר. אך ממדת חסידות טוב להחמיר, וכמאמר חז"ל³³ "מימי לא ראו קורות ביתי שערות ראשי" ולא תראה שערות כלל וכמאמר חז"ל "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי"³⁴.

ובפני אנשים בביתה ודאי שיש לנהוג לכסות שערות³⁵ שי"א שאם אינה עושה כן נקראת עוברת על דת יהודית³⁶ וכן דעת הוזהר הקדוש. וי"א שעל אף שכך ראוי לנהוג³⁷. אין להחשיבן לעוברות על דת יהודית ח"ו, ואין להמנע אפילו לת"ח ויר"ש מלישא אשה כזו אם היא יראת שמים ומדקדקת במצות ובעלת מדות.

י. וטוה בשוק ... במראה זרועותיה לבני אדם ... ומדברת עם כל אדם ... במשחקת עם בחורים ... במשמעת קולת על עסקי תשמיש

כמו שהתבאר העוברת על דת יהודית יוצאת בלא כתובה. איזה היא דת יהודית³⁸, הוא מנהג צניעות שנהגו בו בנות ישראל, ואם עברה על אחת מהן עברה על דת יהודית ויוצאה בלא כתובה.

³³ יומא שם

³⁴ ואף על פי שמסיים עלה הרבה עשו כן ולא הועילו היינו שרוצה לומר דוכות אחר הוה בהדה דהאי זכותא. מ"מ דהאי זכות נמי גרים כי הדין נותן כי מנוף טהורה וצנועה יצא טהור וצנוע. ספר אור זרוע חלק א – אלפא ביתא סימן כט

³⁵ מג"א עה ד

³⁶ ובחצרה כבר קבלו עליהם אבות אבותינו בכל מקום ששמענו שנפוצו ישראל לאסור עכ"פ, ואפשר העוברת על זה יוצאת בלא כתובה שכבר נעשה ממנהג זה דת יהדות. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן לו
³⁷ שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן נח וז"ל "ולכן לדינא אף שמן הראוי שיחמירו הנשים לכסות כדסובר החת"ס הואיל ויצא מפומיה דגאון גדול כמותו בין בדין הראשון בין בדין השני, ובדין השני הא איכא גם מעלה דצניעות דקמחית שכתב הד"מ, אבל פשוט שאלו הרוצות להקל בשני הדינים אין להחשיבן לעוברות על דת יהודית ח"ו, ואין להמנע אפילו לת"ח ויר"ש מלישא אשה כזו אם היא יראת שמים ומדקדקת במצות ובעלת מדות. אבל הוא רק ערך ב' אצבעות בגובה שהפנים הוא ערך אורך ב' טפחים ויהיה בצרופ פחות מטפח ויותר אסורה".

³⁸ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קטו ד

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ואלו הן, היוצאת לשוק או לרחוב שרבים בוקעים בו וראשה פרוע ואינו מכוסה כדרך שרגילים לכסות³⁹, או שיוצאת מחצר לחצר דרך רחוב צדדי בשיער שאינו מכוסה כלל⁴⁰, או שמראה זרועותיה לבני אדם, וי"א שרק ברגילה בכך⁴¹, או שהיתה משחקת עם הבחורים, או מדברת עם כל אדם דברי הבאי ובטלה שחוק או קלות ראש⁴², או שהיתה תובעת בתשמיש, בקול רם מבעלה עד ששכנותיה שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש, או כשהוא מדבר עמה על עסקי עונה מריבה עמו ומשמעת לשכיניו והוא בוש בדבר זה⁴³, שכל אלו דברי פריצות הן והבעל בוש ממנה, לכך תצא בלא כתובה.

וכן המקללת⁴⁴ אבי בעלה בפני בעלה⁴⁵, ויש אומרים דהוא הדין אם קללה אבי בעלה בפני עצמו שלא בפני הבעל, ויש מפרשים דהוא הדין המקללת בעלה בפניו, בכל אחת מאלו תצא בלא כתובה.

ומכל מקום לא איבדה כתובתה אלא אם כן התרה בה⁴⁶ תחלה ויש עדים שהתרה בה ולא השגיחה בדבריו ועברה על התראתו, אך אין צריך התראה בשעת מעשה דוקא כמו בדיני נפשות,

³⁹ ב"ש שם ט

⁴⁰ ב"ש ט שאם יוצאת לרשות הרבים בשיער שאינו מכוסה כלל הוי דת משה לשיטתו.

⁴¹ וכן כתב ב"י בשם תשובת הרשב"א וז"ל אבל אם גילתה ראשה באקראי או דברה עם בחורים פעם אחת דרך מקרה ודאי לא הפסידה כתובתה ועיין בח"מ שם יא לא ידעתי למה העתיק זה דאי בלא התרו בה אפילו ברגילה אינה מפסד כתובתה ואם התרו בה ועבר' על ההתרא' אפי' בפעם אחת מפסדת כתובתה דלא נתנו חכמים שיעור לדבר והרשב"א בתשובה לרוחא דמילתא נקט דאפילו לקראה בשם עובר' על דת אין ראוי בשביל פעם א' ויש שם ט"ס בתשובה. ועיין בב"ש יא כתב "בתשוב' רשב"א עובר' היה שהיתה מתקומט' ומחמת כעס גלתה זרועותיה וכתב דלא הוי עובר' עד"מ דאינה רגילה בכך ופי' בד"מ דאיירי בהתרה בה דאל"כ מהיכ' תיתי לומר דהיא עוברת על ד"מ ונראה דוקא בכה"ג דגלתה מחמת כעס או בכיוצא בזה אז אמרינן דלא עשתה מחמת פריצו' אלא דוקא כשרגילה לעשו' כן אז לא תלינן בשום סיבה אבל אם מגלה את זרועותיה בלא סיבה אז אפי' לא רגילה לעשות כן הרי היא עוברת על ד"י והרב רמ"א שכתב ורגילה בכך משמע אפילו אם מגלה את עצמה בלא סיבה א"י מנ"ל וכן תמה עליו בח"מ.

⁴² ח"מ שם יב

⁴³ ח"מ שם יג מפרש"י בסוגיין

⁴⁴ שמעתי בשם הגאון החסיד מהרח"ל זצ"ל מבריסק שאמר דדוקא מקללת בשם או בכינוי כמו במקלל עצמו וחבירו במס' שבועות דל"ה ע"א ובח"מ סי' כ"ז ומקלל אביו ואמו ביו"ד סי' רמ"א ס"א ע"ש. ואני שאלתי על זה ממה דאיתא בש"ס במקומו בכתובו' דף ע"ב ע"ב דאמרה ליה ניכלי' אריה לסבא באפי' בריה והשיב לי חכם אחד דאריה הנאמר כאן הוא משל להקב"ה כדאי' בחולין נ"ט ע"ב וגם בספרי המקובלים אריה הוא שם וכוונת הגמרא לכנות ע"ד דאיתא בסנהדרין דף נ"ו ע"ש וצ"ע. פ"ת י

⁴⁵ הוא דעת הרמב"ם. ולרש"י ותוס' אפי' בפני בן בעלה ולהג"מ אפילו אם היא מקללת זקנו של בעל בפני בעל הוי מקללת ב"ש. ודוק' על מנן אבל אם מכה לה או מצערה הרבה אין אדם נתפס על צערו ואינה מפסדת כתובתה מהר"א סי' נ"ג. באר היטב שם יד

⁴⁶ עיין ב"ש שם יז שהוכיח מרש"י סוטה שרק עוברת על דת יהודית בעי התראה.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אלא שהתירו בה שאם תעשה כך תפסיד כתובתה⁴⁷. ואם אין עדים תשבע שהיא כדבריה וגובה כתובתה. ואם הוא רוצה לקיימה אחר כך אפילו יש עדים שעברה אין כופין אותו להוציאה.

אשה העוברת על דת משה ויהודית בזמן הזה, וכגון שהולכת בלי כיסוי ראש ובזרועות מגולים, ורוצה בעלה לגרשה בלי כתובה, אם הוא טוען כן בתוס' לב, מחמת יראת ה' שבלבו, והוא מוחזק בכשרות, וטוען כך בלי סכסוכים ומריבות אחרות, רשאי לטעון טענה כזאת כדי לגרשה בעל כרחו בלי כתובה, גם בזמן הזה, ולאחר התראה כדת.

אבל הטוען כך⁴⁸ מתוך קטטה ומריבה לאו כל כמינה להוציאה בעל כרחו ולהפסידה כתובתה, שאין לתת יד לפושעים שיבואו להתעולל עלילות ברשע על נשותיהן, ולהשתמש בדיני תוה"ק למלאת תאותם השפלה, וטוען כך דשמא עיניו נתן באחרת. והכל לפי ראות עיני הדיין. ומכל מקום בודאי שעל בית הדין להוכיח האשה בלשון קשה בתוך הרכה, ולהזהירה שמכאן ולהבא תתנהג בכיסוי הראש ובבגדי צניעות. ואם לא תאבה להיטיב דרכיה יאיימו עליה ויגלגלו עמה בכל אשר בכוחם. אולם אם בכל זאת האשה תסרב לשמוע בקול מורים, ונראה לבית הדין שהבעל מוכן להשלים עמה אם תתנהג בצניעות כדת, יש לקנסה בכתובתה ובמזונותיה. אבל אם אין פני הבעל לשלום, ורק מחזיק בטענה זאת לגרשה בעל כרחו בלי כתובה, נראה שאין לקנסה כלל.

ואם גם הוא נוהג שלא בדרך התורה, ואוכל מאכלות אסורות וכדומה, ברור שלא הפסידה כתובתה.

כשהבעל והאשה היו חפשים בזמן נישואיהם, ושוב עברה על הבעל רוח טהרה וחזר בתשובה שלמה, יכול לדרוש בכל תוקף מאשתו להתנהג כבנות ישראל הכשרות והצנועות, ושלא תצא לרשות הרבים וראשה פרוע, וכל שכן בתלבושת פרוצה, ואין האשה יכולה לטעון סברת וקיבלת, ועל דעת כן נישאתי לו, שאף הוא ישיב אמריו, שאין לך דבר העומד בפני התשובה, ולכן אם תסרב האשה לחזור בה ולהתנהג מכאן והלאה בצניעות, יכול לגרשה בלי כתובה⁴⁹, לאחר התראה כדת⁵⁰.

⁴⁷ מ"ז שם ה, ח"מ מז, ועיין בב"ש שהכריע שאין צריך להתרות ולומר לה שתפסיד כתובתה אלא מהני התראה סתם.

⁴⁸ עיין שו"ת יביע אומר חלק ג – אבן העזר סימן כא שהאריך בדברי הפוסקים בזה.
⁴⁹ ומכל מקום איש ואשה שיש מריבה ביניהם לא על רקע דתי, והאשה יוצאת לרשות הרבים וראשה פרוע ובלי שרוולים, יש מקום להתיר לעשות שלום בין הזוג, ולא אמרינן "גרש לץ ויצא מדון", כי מאחר דלא שמיע להו איסורא כל כך בזמן הזה, ומה גם שיש נשים שהולכות כן מפני שמתביישות מחברותיהן, וכיונה פותה אין לב, אין להן אומץ להתגבר על יצרן בזה. שם.

⁵⁰ שם עיין אות יא

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

ומכל מקום העוברת על דת יהודית מצוה הוא שיוציאנה, אפילו בלא התראה⁵¹ כיון שהיא מעיזה באחת מכל אלו, פריצות רב הוא ונקראת עוברת על דת. וי"א שאינו מצוה אלא שיהיה קל בעיניו להוציאה⁵², ויכול לגרש אותה בעל כרחא אפילו בזמן הזה, ואין בזה משום תקנת רבינו גרשום.

אם אין מוציא אותה והיא מתנהגת מכאן ואילך בדרכי הצנועות וחזרה ממעשיה הראשונים, אסור לדור עמה בלא כתובה ועריך לכתוב לה כתובה אחרת, כיון שכתובה הראשונה נמחל שעבודה בשעה שעברה על התראתו⁵³.

אולם איש ואשתו שחזרו בתשובה, אף שקודם לכן היתה עוברת על דת משה ויהודית, עם כל זה לא הצריכו לכתוב כתובה אחרת⁵⁴.

כל אלו אין להן לא עיקר כתובה דהיינו מנה ומאתים ולא תנאי כתובה ולא תוספת, אבל תטול מה שהכניסה לו והוא בעין בין מנכסי צאן ברזל בין מנכסי מלוג, ואם כלה או נגב או נאבד אין מוציאין ממנו.

יא. המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת

המקדש אשה⁵⁵ על מנת שאין עליה נדרים, אם נמצאו עליה אחד משלשה נדרים אלו, והם שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט בבגדי צבעונין אינה מקודשת⁵⁶, ואינה צריכה ממנו גט, מפני שבאלו השלשה נדרים דרך בני אדם להקפיד עליהם שמתגנה עליו בזה, ובודאי שהיה דעתו שאם יהיו אחד מהשלשה נדרים אלו עליה שלא תהיה מקודשת,

והוא הדין לשאר נדרים שבינו לבינה והם דברים גדולים שרוב בני אדם מקפידים עליהם⁵⁷, ואינה מקודשת ואינה צריכה ממנו גט, ואין חוששים שמא תלך אצל חכם ויתיר את הנדר ונמצאו קידושין ראשונים חלין למפרע, שחזקה שאינה עשויה לקלקל את עצמה ואת בניה שיהיו לה מן השני.

⁵¹ מ"ז שם ט וכן עיקר וכמ"ש בשו"ת יבי"א שם אות ט

⁵² ח"מ שם יח בדעת הרשב"א

⁵³ ח"מ שם יח

⁵⁴ שו"ת יבי"א שם אות ב

⁵⁵ שו"ע ונו"כ אבהע"ז לט א

⁵⁶ אם רוצה למחול חלין הקדושין למפרע ואין צריך קדושין אחרים. ב"ש שם ב

⁵⁷ ח"מ שם א

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אבל אם נמצא עליה נדר אחר חוץ מאלו, אף על פי שהוא אומר מקפיד אני אפילו על זה אין בכוחו לבטל הקידושין, שבטלה דעתו אצל כל אדם וחרי זו מקודשת. ואפילו דברים שיש בהם עינוי נפש אבל אין מקפידין כל כך כגון שנדרה שלא לאכול אגוזים וכדומה אין מבטל הקידושין⁵⁸.

במה דברים אמורים שהתנה עליה סתם על מנת שאין עליה נדרים, אבל אם אמר לה על מנת שלא יהא עליה שום נדר אפילו נמצא עליה נדר כל שהוא, כגון שנדרה שלא לאכול חרובין אינה מקודשת.

יש מי שאומר⁵⁹ דלעולם חוששין שמא תלך אצל חכם ויתיר לה ותהיה מקודשת למפרע, לפיכך אסורה להינשא בלא גט.

יב. כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה

הנושא אשה סתם בלא תנאי⁶⁰, ונמצאו עליה נדרים הנזכרים שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט בבגדי צבעונין שדרך בני אדם להקפיד עליהם שמתגנה עליו בזה, או נדרים שבינו לבינה והם דברים גדולים שרוב בני אדם מקפידים עליהם, תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת⁶¹.

יג. על מנת שאין בה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת

המקדש את האשה⁶² על מנת שאין בה מומין ונמצאו בה אחד מן המומין הפוסלים בנשים כמו שיתבאר בסמוך אינה מקודשת, ואם נמצא בה מום

⁵⁸ מ"ז שם א

⁵⁹ בירושלמי לחד מ"ד (הביאו הר"ן בפ' המדיר דף תק"ו ע"א וז"ל ונמצ' עליה נדרים אינה מקודשת אית תנא תני מותרת לינשא בלא גט ואית תנא תני אסורה לינשא בלא גט שלא תלך אצל חכם ותתיר את נדרה וקדושין חלין למפרע ונמצא בניה באין לידי ממזרות לפום כן אסורה לינשא בלא גט) וכבר פסקו הפוסקים הרשב"א והר"ן כמ"ד אין חוששין דלא חיישינן שמא תתקלקל עצמה. ח"מ שם ב, ועיי' ב"ש, ובבית מאיר כתב שהעיקר כח"מ

⁶⁰ שו"ע ונו"כ שם ק"ז ג

⁶¹ אף על גב דבחיבי לאוין דלא הכיר בה יש לה תוס' התם גם האיש פשע שהיה לו לדקדק שמא אסורה לו ע"כ אמר' דרצה ליוזק בנכסיו אבל בנדרים ומומין הוא לא פשע ועלה דידה רמיא לגלויי ואיילוני' אף על פי שמום גדול הוא כתב הר"ן לא היה הדבר מוטל עליה שהרי לא היתה יודעת בכך, ועוד שהאיילוני' יכול היה לבדוקה קודם לכן בסימני' ואיילוני' מום גדול היא וקלא אית לה אף על פי שאומר שלא הכיר בה אין מאמינין לו דהוה לי' לידע אם האשה ראוי' לבנים מסתמא סביר וקבל לענין תו' אבל דברי הר"ן שכת' לא היתה יודעת בכך צ"ע בשלשה סימני' אילוני' הניכרין לה ובפרט אין לה רדים. ח"מ שם י

⁶² שו"ע ונו"כ שם לט ג

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

אחר חוץ מאותן המומין⁶³, אף על פי שהוא אומר מקפיד אני אפילו על זה, אין כח בטענתו, שבטלה דעתו אצל כל אדם והרי זו מקודשת.

יד. כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה כל המומין הפוסליין בכהנים פוסליין בנשים

הכונס⁶⁴ אשה סתם ללא תנאי, ונמצא בה מום ממומי נשים שיתבארו, ולא ידע הבעל במום זה, תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת.

ומה הן המומין הפוסליין בנשים, כל המומין הפוסלים בכהנים⁶⁵ פוסליין ג"כ בנשים⁶⁶ ועיין להלן מה פוסל בכהנים.

ולהלן דף עה. יבואר שחוספו יותר עליהם מומין שפוסליין בנשים בלבד, מפני שדרך הבעל להקפיד עליהם שמתגה עליו והם אלו, ריח רע, וזיעה, וריח הפה, ויש אומרים שאף ריח החוטם, וקול עבה מום באשה, דכתיב גבי אחבת הרעים (שיר השירים ב פסוק יד) כי קולך ערב ומראיך נאווה משמע הא עבה מגונה היא, ודדים גסים מחבירתה טפח, וטפח בין דד לדד, וכ"ש אין לה דדים⁶⁷, ומשתנת במיטה⁶⁸ ונשיכת כלב ונעשה מקומו צלקת, פירוש שנשאר שם רושם משחיתת המכה, ושומא שעל הפדחת אפילו היתה קטנה ביותר ואעפ"י שאין בה שיער, וזו היא השומא שיתירה אשה על הכהנים, והוא שעומדת תחת כיפה שבראשה שפעמים נראית ופעמים אינה נראית, שאם תמיד נראית הרי ראה ונתפייס, ואם תמיד אינה נראית אינו מום שאין דרך להקפיד עליה. ודוקא בשומא קטנה ואין בה שער אינו מום כשאינה נראית, אבל שומא גדולה כאיסור או אם יש בה שער אפילו אין נראית הוי מום, וכן צלקת אפילו אינו נראה⁶⁹.

טו. קידשה על תנאי וכנסה סתם ... צריכה הימנו גט

⁶³ אפשר אם אמר בפ"י ע"מ שאין בה כל מום אז אפילו שאר מומין מעכבים כמו בנדרים אם אמר ע"מ שאין עליך כל נדר. ב"ש שם ח, ועיין בתשובת שב"י ח"ג סימן פ"ג שכ' דאף שהב"ש כתב כן בדרך אפשר לענ"ד הוא פשוט וכן מבואר בטור כו', ועיין בהפלאה קונט"א מיה שהקשה בזה

⁶⁴ שו"ע ונו"כ שם ק"ז ד

⁶⁵ כמו שהם מבוארים בנמרא דבכורות פ"ז ובמיימוני בהלכות ביאת מקדש פ"ח

⁶⁶ רמב"ם ביאת המקדש פ"ח ה"ז

⁶⁷ פ"ת שם ב

⁶⁸ כתב הב"י דפשיט' דהוי מום ובד"מ כתב על הב"י במום דמשתנת ואעפ"י שפשוט למר לדידי מבעיא טוב' והאריך בדבר ולבסוף כתב ומיהו נראה דמום גדול הוא מה שלא תשכב עמו במטה דלא יהא אלא בנדר שבינו לבניה וכו' ומיהו אפשר דנדר דבינו לבניה אינם מבטלין הקידושין אלא בדבר שמשועבדת לו כגון שנדרה נטולה אני מן היהודים וצ"ע עכ"ל ד"מ. ח"מ שם ח. ובמ"ז כ' דצריך ליתן לה הכתובה אבל יכול לגרשה בע"כ אפילו בזמן הזה דאיכ' חר"ג ואיש המשתין במטה כתב בספר ב"ה בשם באר שבע דלא הוי מום. ב"ש ט

⁶⁹ אבל הרמב"ם כתב דשומא לא הוי מום רק בעור פנים, ח"מ וב"ש יב

הלכות הדרה היומי

מסכת כתובות

המקדש על תנאי⁷⁰ וחזר אחר כמה ימים וביטל התנאי, אף על פי שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים, התנאי בטל אבל הקידושין קיימין, והרי היא מקודשת סתם כאילו קדשה בלא תנאי שהרי בטלו.

וכן אם היה התנאי מן האשה שהיא לא קבלה הקידושין אלא על תנאי כך וכך ואחר כך חזרה בה אפילו לאחר כמה ימים, התנאי בטל והקידושין קיימין.

לפיכך המקדש על תנאי וכנס אחר כך סתם לאחר זמן⁷¹, או בעל סתם אפילו מיד⁷², הרי זו צריכה גט מספק אף על פי שלא נתקיים התנאי, שמא בטל התנאי ומחלו כשבעל או כנס סתם, ומכל מקום ספק הוא ששם על דעת תנאי הראשון בעל והא לא נתקיים, ואם קבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם.

א. מומים פוסלים בבהנים ומפקיעים קידושין באשה

מאה ארבעים מומים פוסלים בבהנים⁷³ אולם לא כולם שייכים באשה וכאן הובאו מה ששייך באשה.

חמשה באוון. ואלו הן: הראשון⁷⁴ מי שנפגם דהיינו שנחסר מסחוס אזנו והוא תנוך האוון דהיינו החלק הפנימי שיש בו קשיות ודומה לעצם⁷⁵ ונפגם כדי שתחגור הצפורן בפגם⁷⁶, אבל העור

⁷⁰ שו"ע ונו"כ שם לה ה

⁷¹ ועיין ב"ש וחי"מ ואחרונים בשו"ע שם

⁷² היכי דמוזכר כנסה היינו לאחר זמן והיכא דמוזכר ובעל היינו לאלתר ונראה לי הטעם לזה דסתם כניסה אינה לאלתר אלא מוכנת עצמה בין קידושין לחופה ופסק הרי"ף דלהלכה קיי"ל אפילו בבעל לאלתר אחר הקידושין צריכה גט דמסתמא אחליה לתנאה משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אם כן משמע דבכנס לאלתר לא אמרינן אחליה לתנאה דאין שייך כאן טעם זה אלא דבכנס לאחר זמן אמרינן כן מדלא חזר להזכיר התנאי בשעת הכניסה כיון שיש הפסק רב ביניהם.

⁷³ רמב"ם ביאת המקדש פ"ח ה"ז

⁷⁴ שם ביאת המקדש פ"ז ה"א וה"ב ערוך השולחן ביאת המקדש סי' מו סעי' א

⁷⁵ "תנוך און הוא אשר נרשום לך עתה, וזה שגשם [מוקף בולט] יצא על שטח האוון ממה שימשך לפנים כאשר יגע בו האדם ימצאוהו חזק דומה לעצם, ומחוץ הוא בשר רך מקיף בסביב האוון כולה והפנימי הוא תוך האוון, ולזה הגשם אשר מחוץ יהיה תכלית האוון הקערורה, וזהו תנוך און אשר על איזה חלק שיודמן ממנו או על כולו יזה השמן והדם והוא אמרם תנוך און זה גדר האמצעי" (רמב"ם פירוש המשניות נגעים פ"ד מ"ט) "לכאורה נראה לפרש דתנוך קרי עצם. לפי שהוא גשם חזק דומה לעצם. כמו שהעתיקו מלשון הרמב"ם בריש פרקין. אבל הרמב"ם כתב וז"ל ענין עצם הוא גוף אחד וגולם אחד כמו שנמל גולם א' רך וכפלו. גזור ממה שנא' (שמות כ"ה) וכעצם השמים לטוהר. ע"כ. טעמו שאע"פ שהוא דומה לעצם זה מחמת חזקו. אבל אינו עצם [באמת]" (תוי"ט בכורות פ"ו מ"ט)

⁷⁶ דהיינו שתתעכב הצפורן אם יעבירה על הפגם

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

המוקף לסחוס האזון והוא האליה הרכה של האזון שהוא בשר רך מקיף לכלל האזון כולה⁷⁸ אין בו מום⁷⁹ בין ניקב בין נסדק. כיון שחוזר לבריאותו.

השני⁸⁰, מי שנסדק⁸¹ סחוס אזנו בכל שהוא אע"פ שלא חסר ודוקא אם נסדק כל שפת הסחוס אבל באמצע אינו מום.

השלישי מי שניקב סחוס אזנו באמצע⁸² כגודל גרגיר של כרשינה⁸³ בין נקב עגול בין נקב ארוך אם יש בכולו כדי להצטרף בחללו כשיעור גרגיר של כרשינה⁸⁴ ה"ז מום⁸⁵, אמנם אם רק ע"י שימתחו את העור יגיע לכדי נקב ככרשינה אינו מום⁸⁶.

הרביעי מי שיבשה אזנו כדי שתנקב ולא תוציא דם, ושיעורו כמלא כרשינה⁸⁷ כדין ניקב סחוס אזנו באמצע (שם ושם סעי' ג) וי"א ששיעור היבשות הוא כדי שיהא נפרך בציפורן דהיינו שתעשה פתיתים אם ימששו בה (טור יו"ד סי' שט)

החמישי מי שהיתה אזנו כפולה לשתיים, ובלבד שיהיו לו שני סחוסין, אבל אם אין לה אלא סחוס אחד והרי הוא כגוף אחד שנכפל כשר. וי"א שפי' אזנו כפולה לשתיים הוא שיש לו שתי אזנים מצד אחד און בתוך און ואין לה אלא תנוך אחד, שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה, הוי מום ואם התנוכים מובדלים למעלה כשר⁸⁸.

⁷⁷ אבל בטור יו"ד סי' שט משמע שנקט שהוא רק העור הרך בתחתית האזון וז"ל "וכיצד צרימת האזן שנפגמה בחסרון עד שתחגור בה הציפורן מן הסחוס פירוש התנוך ולא מן העור שבשפת האזן בין שנפגמה בידי אדם בין שנפגמה בידי שמים" ועיין תו"ט בכורות פ"ו מ"א ועיין חזו"א ברמב"ם כאן שכתב שאין בזה מלוכת אלא הכונה לבשר הרך רק שלמטה הוא רחב ולמעלה הוא צר

⁷⁸ וכן משמע במהר"י קורקוס

⁷⁹ משמע שאינו מום כלל וכן משמע בר"ב שם מ"א אמנם עיין במהר"י קורקוס שכתב דבגמ' משמע שהוא מום עובר ואפשר שלרמב"ם היתה גירסא אחרת

⁸⁰ שם ה"ג ערוה"ש שם סעי' ב

⁸¹ דהיינו שלא נחסר ובוזה שונה מנפגם ערוה"ש שם סעי' ב

⁸² שאם היה בצד הוי נסדק שפוסל בכל שהוא ערוה"ש שם ועיין לקוטי הלכות בכורות לז ע"ב בעין משפט אות ח שתמה על הרמב"ם אמאי לא הזכיר בעיא דגמ' אם בעינן שהכרשינה נכנס ויצא בחור

⁸³ עיין מהר"י קורקוס

⁸⁴ ועיין בליקוטי הלכות בכורות פ"ז עמ' 3 אות ה דבמ' נסתפקו אם כשיעור כרשינה ממש או כשיעור שכרשינה נכנס יוצא בריוח ומסתברא דאולינן לחומרא ועיין מהרי קורקוס ועיין דברי המודות על הרא"ש פ"ז אות ב ועיין תפארת ישראל על המשנה פ"ו אות ה שכתב שיעור שכרשינה נכנס ויוצא בנקב ועיין חזו"א על הרמב"ם שם

⁸⁵ עיין ליקוטי הלכות שם צ ע"א אות ז

⁸⁶ חזו"א על הרמב"ם שם

⁸⁷ עיין בערוה"ש שם שבתחילה רצה לומר בכל שהוא אבל הוכיח מלשון המשנה "ניקבה מלא כרשינה או שיבשה" ששיעורם שוה

⁸⁸ ר"ב מסכת בכורות פרק ו משנה ט ותו"ט שם וכתב שם בר"ב "ומעמא לא אתפרש. ומכל מקום לא דמי לבעל חמש רגלים, דאון בתוך און אינו נראה כל כך" ולרמב"ם אפשר שמום כה"ג פסול

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

שלשה בריס של עין ואלו הן: הראשון⁸⁹ מי שניקב ריס מריסי עינו דהיינו עפעף⁹⁰ בכל שהוא, השני מי שנסדק ריס מריסי עינו בכל שהוא, השלישי מי שנפגם ריס מריסי עינו בכל שהוא, ושלשה מומין אלו בכלל חרוץ האמור בתורה. ומומין אלו אינם אלא בריס העליון של העין שהוא העפעף העליון שמכסה את העין ולא בתחתון.

שמונה בעין ואלו הן: הראשון העיור בין באחד מעינו בין בשניהן, השני מי שאינו רואה בשתי עינו או באחת מהן, אע"פ שאין נראה בהן שינוי כלל מחמת שירדו מים אל תוך העין⁹¹ בקביעות⁹² ומונעים את הראות⁹³, השלישי מי שאינו רואה בעינו או באחת מהן ראייה ברורה מחמת שהיה בה סנורים קבועים, הרביעי מי שבעינו⁹⁴ כמו גרגיר של ענב אף ע"פ שהוא רואה, החמישי מי שיצא בשר יתר בעינו עד שחפה מעט מן השחור של עין, השישי מי שנמשך הלובן של עין ונכנס ממנו מעט בשחור עד שנמצא השחור מעורב בלובן והוא תכלול⁹⁵ האמור בתורה, אבל אם יצא מן השחור לתוך הלבן אינו מום שאין מומין בלבן⁹⁶, השביעי מי שהיתה נקודה לבנה בתוך השחור וזהו דק האמור בתורה והוא שתהיה צפה על גבי השחור, אבל אם לא היתה צפה או שהיתה משוקעת בשחור אינו מום, וכן אם היתה נקודה שחורה בתוך הלבן אפילו צפה אינו מום שאין מומים בלבן, השמיני היתה נקודה שחורה שוקעת בתוך השחור אף זה נקרא דק, אבל אם היתה צפה הואיל והיא שחורה בשחור אינו מום⁹⁷.

שלשה בחוטם, ואלו הן: הראשון⁹⁸ מי שניקב חוטמו אפילו מצד אחד בימינו או בשמאלו ובלבד שיהיה הנקב עד החלל, השני מי שנסדק חוטמו, השלישי מי שנפגם חוטמו כדי שתחגור בו צפורן⁹⁹. וכל זה אפילו בכל שהוא ואם הנקב באמצעי שבחוטם בפנים דהיינו במחיצה החולקת את הנחיריים אינו מום כיון שאינו נראה מבחוץ וי"א שאם נקבה המחיצה החולקת בפנים במקום שנראה מבחוץ כגון בסוף החוטם הרי זה מום.

ששה בפה, ואלו הן: הראשון מי שניקב שפתו אפילו אחת מהן העליון או התחתון והנקב מעבר לעבר, השני מי שנפגמה שפתו וניכר הפגם, השלישי מי שנסדקה שפתו והסדק הוא השפה ממש מזר שלה עד שתחלק לשני ראשים, הרביעי מי שעצם לחיו התחתון עודף על העליון כל שהוא,

⁸⁹ שם ה"ד ובערוה"ש שם סעי' ו

⁹⁰ תפארת ישראל שם אות ז

⁹¹ ועיין בתפארת ישראל שם אות כ שפירש שענינו נוספות וזולנות מים תמיד

⁹² ומה שאמר הקבועים הוא שב אל המים והחורור שלפעמים יתמסמם הסתום ויסורו המים ויתפורו ולא יעמדו ולפעמים תהיה הראיה נעדרת מחמת סבות אחרות ויבריא אחרי כן רמב"ם פירוש המשניות בכורות פ"ו מ"ג

⁹³ ר"ב בכורות פ"ו מ"ג מלב"ם בתורה והמצוה אמור פ' ג אות מו ועיי"ש שגם טיפות לבנות שיש בעין ומונעות את הראות הרי הם בכלל זה

⁹⁴ ועיין בתפארת ישראל שם אות יג שכתב שיש על השחור שבעין בליטה עגולה כעינב משמע שעל הלבן אינו מום

⁹⁵ מלשון כלול

⁹⁶ שאינה אלא שומן העין (ר"ב שם מ"ב)

⁹⁷ רמב"ם שם ה"ה

⁹⁸ שם ה"ו ערוה"ש שם סעי' י ליקוטי הלכות בכורות לט [יט ע"ב בדפו"י] ובעין משפט אות ו

⁹⁹ ר"ב שם מ"ד

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ואם אין בה עצם אינו מום וכן אם העליון עודף על התחתון אף כשיש בו עצם אינו מום וי"א¹⁰⁰ שבעליון אפילו אם אין בו עצם הרי זה מום החמישי מי שפיו נפוח מחמת גופו וברייתו, אבל אם הוא נפוח מחמת הרוח דהיינו מחמת שנצטננו ברוח ובקור¹⁰¹ אינו מום, ונבל יש מפרשים קצר (רש"י בכורות מ ע"ב) ויש מפרשים נפוח (עין כס"מ) השישי מי שניטל רוב המדבר של לשונו אפילו אותו הלשון שאינו מדובק למלקוחיו דהיינו חלק הלשון המתנענע והאדם מדבר בו¹⁰² דהוי כמום שבגלוי דכשפותח פיו רואים הכל חתיכת זה הלשון¹⁰³.

ששה בידים וברגלים ואלו הן: הראשון הפסח¹⁰⁴, השני ומי שנשמטה ירכו הוא שרוע האמור בתורה דהיינו שהרגל ארוכה יותר מן הצורך ע"י שנשמטה ירכו¹⁰⁵, השלישי מי שאחת מירכותיו גבוהה מחברתה.

הרביעי¹⁰⁶ מי שנשבר עצם ידו אפילו אם הוא רק באצבעו¹⁰⁷ ואפילו אינו חסר כלום¹⁰⁸ והוא שיהיה ניכר מבחוץ אבל אם השבר בפנים ובחוץ אינו ניכר אינו מום, החמישי מי שנשבר עצם רגלו אפילו רק באצבעו¹⁰⁹ והוא שיהיה ניכר ואע"פ שאינו ניכר כשעומד¹¹⁰ אם ניכר כשהוא מהלך הרי זה מום, השישי מי שרגליו מבולמות מחמת עצמן וברייתן¹¹¹, אבל אם היו מבולמות מחמת הרוח אינו מום.

ארבעה מומין הראויין להיות בכל הגוף ואלו הן: הראשון מי שיש בו גרב יבש¹¹² כל שהוא בין שהוא מבפנים לח ובין יבש וזהו הגרב האמור בתורה, וזהו מין שחין. השני מי שיש בו יבלת שיש בה עצם וזה הוא יבלת האמורה בתורה, אבל כשאין בה עצם אינו מום¹¹³ לבד בעינים¹¹⁴

¹⁰⁰ כ"כ בליקוטי הלכות בכורות מ ע"א ועיי"ש בעין משפט אות ק שטעמא הוי כיון שבחזיר להי העליון בלבד עודף על התחתון ולהכי בלחי העליון שעודף דומה לחזיר והרי הוא מום אף בלא עצם אבל להי התחתון שגם אם עודף אינו בחזיר א"כ בעינן עצם כדי ליהשב מום

¹⁰¹ חז"א על הרמב"ם שם

¹⁰² ערוה"ש יו"ד סי' שט

¹⁰³ שם ה"ז וערוה"ש שם סעי' יא

¹⁰⁴ ההבדל בין פסח לצולע שהצולע הוא ע"י שנשמט הירך והולך על צלע אחת והפסח דולג (מלבי"ם שם אות מז)

¹⁰⁵ מלבי"ם שם אות מט ועיין בלבוש יו"ד סי' שט וז"ל ודוקא שלא איעכול ניביה אבל איעכול ניביה הוא טריפה ופסול מצד טריפה

¹⁰⁶ שם ה"ט ושם סעי' יג

¹⁰⁷ מלבי"ם שם אות נ

¹⁰⁸ לבוש שם

¹⁰⁹ מלבי"ם שם

¹¹⁰ בלבוש יו"ד סי' שט כתב זה גבי בהמה גם על היד וגם על הרגל ועיין בליקוטי הלכות שם דף מ [כ ע"ב בדפו"י] בעין משפט אות מ דבבהמה שייך גם ביד וגם ברגל אבל באדם אין שייך ביד שיהיה ניכר כשהוא מהלך ולהכי אם אינו ניכר ממש אינו מום אמנם אפשר דשייך שיהיה מום אם ניכר בשעת עשיית מלאכה

¹¹¹ שירך אחד גדול משל חבירו (לבוש שם)

¹¹² אבל לח מבחוץ אינו קבוע עיין בכורות שם מ"ב

¹¹³ ואפי' יש בה שיער (לבוש שם)

¹¹⁴ שאפילו בלובן שבעין הוי מום והוא שיש בה שיער (ר"ב שם מ"י)

הלכות הדרה היומי

מסכת כתובות

גם בלא עצם הוי מום וכן"ל השלישי מי שיש בו חזזית מצרית כל שהיא והיא חזזית קשה וכעורה וזו היא ילפת האמורה בתורה אבל חזזית שאינה של מצרית לא הוי מום ודבר זה צריך ידיעה ובקיות לחלק בין מצרית לאינה מצרית. הרביעי כל עצם שבגלוי שנחרץ בו חריץ דהיינו שניכר שחסר קצת מרוחב העצם אע"ג שלא נשבר¹¹⁵ הרי זה מום והוא בכלל חרוץ האמורה בתורה, ואין הצלעות בכלל עצמות שבגלוי וכל מום בעינן שיהיה בגלוי והעצמות הם בפנים הבהמה ולהכי לא הוי מום בשבירתם¹¹⁶.

ועוד יש שם שלשה מומין אחרים ואינם באבר פרטי אלא קלקול בכל בנין הגוף ואלו הן: הראשון מי שהזקין כל כך שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד, אבל אם לא הגיע למדרגה זו כשר¹¹⁷ השני החולה כשהוא רועד מפני חוליו וכשלוך כחו, השלישי המזוהם¹¹⁸ וכהן שהוא מזוהם בזיעתו רוחץ ושוף כל גופו בבושם ועובד, היה ריח פיו רע נותן בפיו פלפל או זנגביל וכיוצא בהן ועובד, ואם עבד בזיהום זיעתו או בזיהום פיו הרי חילל עבודתו כשאר אלו הבעלי מומין כולם¹¹⁹.

כל המומין המיוחדין באדם תשעים וזהו פרטן:

שמונה בראש ואלו הן הראשון מי שאמצע קדקדו¹²⁰ שוקע למטה כמו שדחקו בידו השני מי שאמצע קדקדו עולה למעלה כמו ביצה¹²¹ השלישי מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו כמו מקבת¹²² הרביעי מי שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפו החמישי מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן עד שתמצא ראשו על צוארו כמו ראש הלפת על העלין¹²³ שלו השישי הקרח שאין בכל ראשו שער כל עיקר ואם יש בו שיטה של שיער מוקפת מאחוריו מאזן לאזן כשר השביעי מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן מלפניו בלבד ושאר הראש קרח הוא הרי הוא פסול השמיני מי שהיה השער שלו מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער באמצע גם זה קרח ופסול¹²⁴ וי"א שאף מי שאין ערפו בלט אחורי ראשו כלל¹²⁵.

שנים בצואר¹²⁶ ואלו הם הראשון מי שצוארו שוקע הרבה עד שנמצא ראשו כאילו הוא מונח על כתיפו השני מי שצוארו ארוך הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתיפו.

¹¹⁵ עיין תוי"ט שם מ"י ובתפארת ישראל אות עד

¹¹⁶ שם ה"י יא ושם סעי' יד

¹¹⁷ ואפילו לר"מ ריש מס' פרה שאין מביאים זקנים מפני הכבוד מ"מ מן התורה כשירים (ערוה"ש שם)

¹¹⁸ ועיין בליקוטי הלכות שם [כב ע"א בדפו"י עין משפט אות ל דדעת רש"י דמי שמוזע ולכן הוא מזוהם יש לו עצה להכשירו לעבודה ע"י רחיצת גופו אבל מזוהם בגופן דהיינו שגופו מסריח אין שום עצה להכשירו לעבודה

¹¹⁹ שם ה"ב ושם סעי' טו

¹²⁰ ועיין בכס"מ שרש"י יש לו פירוש אחר במומין שבראש ואכמ"ל

¹²¹ דהיינו שראשו רחב למטה וצר למעלה ככיסוי חבית (עיין פ"ז דבכורות מ"א ובמפרשים שם)

¹²² במפרשים במשנה בכורות פ"ז מ"א על מה דאיתא התם "המקבן" פירשו שפדחתו יוצא לחוץ וכן ערפו מאחוריו נכפטיש ומקבת שכולט לכאן ולכאן וברמב"ם כאן משמע שכולט רק לפניו

¹²³ דהיינו שראשו רחב למעלה וצר למטה כלפת

¹²⁴ שם פ"ה ה"א

¹²⁵ ר"ב ותפארת ישראל בכורות פ"ז מ"א

¹²⁶ שם ה"ב

הלכות הדין היומי

מסכת כתובות

ארבעה באזן ואלו הן הראשון מי ששתי אזניו קטנות הרבה השני מי ששתי אזניו נפוחות דומות לספוג¹²⁷ השלישי מי שאזניו מדולדלות למטה הרביעי מי שאחת מאזניו משונה מחברתה במראה: (שם ה"ג)

חמשה בגבות העין ואלו הן הראשון מי שאין לו שיער בגבינו והוא גבן האמור בתורה השני מי שגבינו שוכבין דהיינו שמרוב אורכם מוטלים על עיניו¹²⁸ השלישי מי שאין לו אלא גבין אחד¹²⁹ הרביעי מי שיש לו גבינן יתר על שנים החמישי מי שאחד מגבינו משונה מחבירו בין ששערו של זה ארוך ושערו של זה קצר בין ששערו של אחד שחור ושערו השני לבן או אדום הואיל ויש ביניהם שינוי זה הרי זה פסול: (שם ה"ד)

ארבעה בריס העין ואלו הן הראשון מי שאין לו שער כלל¹³⁰ בריס עינו השני מי ששער ריס עינו מרובה מעובה הרבה השלישי מי ששער אחד מריס עינו משונה משער ריס אחר כגון שאחד שחור ואחד לבן או שאחד נושר והשני מעובה הרביעי מי שעפעפו סגורות מעט ואין נפתחות הרבה כשאר כל האדם: (שם ה"ה)

אחד עשר בעינים ואלו הן הראשון מי שהיו שתי עיניו למעלה מן המקום הראוי להם קרובות מפדחתו השני מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להם השלישי מי שהיו שתי עיניו עגולות ואינם נמשכות באורך מעט משאר העינים הרביעי מי שעינו מוזרות והן יוצאות כעיני הנמר וכמי שהוא מסתכל בעת שכועס כעס הרבה החמישי מי שעינו גדולות הרבה כשל עגל השישי מי שעינו קטנות כשל אווז השביעי מי שדמעיו זולפות תמיד¹³¹ החמישי מי שלחלוחית נמשכת מראש עינו מכנגד החוטם השישי או מזנב עינו מצד צדעיו השביעי מי שמקבץ ריס עינו ועוצמן מעט בשעה שרואה אור או בשעה שהוא רוצה לדקדק בראיה השמיני מי שראיית עינו מעורבת עד שרואה את החדר ואת העלייה כאחת ויודע דבר זה בעת שידבר עם חבירו ונראה כאילו הוא מסתכל באיש אחר התשיעי מי שאחת מעינו משונה מחברתה בין במקומה העשירי

¹²⁷ ובר"ב פ"ז מ"ד פ"י שכווצות וסתומות ועיי"ש בתו"ט "שהספוג והוא צמר הים כמ"ש הרמב"ם כאן ופ"ה דאבות [משנה ט"ו] כששואבת מים היא מתנפחת ונקביה מתרחבים וכשכובשין אותה ומוציאין ממנה מה ששאבה. היא מתיבשת ונקוצת וכל נקביה נעשים צרים. וישר בעיני רש"י לפרש שדומות לספוג כשנתרוקנה שאז היא בעינה. אבל הרמב"ם כתב נפוחות דומות לספוג דהיינו כשהיא מליאה ממה ששאבה דהשתא הוי כמו היפך מאזניו קטנות. וכן ראיתי בערוך ערך צמח שכתב דומות לספוג שאזניו גדולות מקובצות ביחד":

¹²⁸ ר"ב שם מ"ב וברמב"ם שם כתב ומוטלים על עפעפיו ופסולים כל זמן שלא נלחם (תפארת ישראל שם אות טו)

¹²⁹ בתפארת ישראל שם אות יד פ"י "ר"ל אפ"ב' הגבינים מתחברים יחד ממעל לחוטם ונראים כגבן אחד

¹³⁰ אבל אם נשאר רושם מעט אינו פסול אלא משום מראית העין כמבואר לקמן

¹³¹ משמע שאינו פסול בבהמה אלא רק באדם ודלא כתפארת ישראל שם פ"ז אות כ אמנם עיי"ש פ"ז אות כד שכתב שמה שבמשנה חזר ונשנה פסול זה גבי אדם אע"ג שנכתב גבי בהמה (לפי פירושו שם) הוא משום שבאדם אין לו רפואה ובבהמה יש לו רפואה אמנם ברמב"ם א"א לומר כן שהרי במומים שבאדם ובבהמה כתב בפ"ז ה"ה "מחמת שירדו מים קבועים כנגד ראותיו" וא"כ לא הוי ליה להזכירו כאן כלל שמשמע שאינו שייך אלא רק באדם וע"כ צ"ל דתרי מילי הוי מי שיש לו מים בעינו שאינו יכול לראות מחמתם וזה בין באדם בין בבהמה ומי שעינו זולגות תמיד שזה רק באדם ואפשר נמי שאינו מעכב את הראיה וצ"ע.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

בין במראה כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוכה האחד עשר או אחת קטנה ואחת גדולה הואיל ויש בין שתיהן שינוי מ"מ פסול: (שם ה"ו)

ששה בחוטם ואלו הן הראשון מי שעיקר חוטמו שוקע¹³² אע"פ שאינו כוחל¹³³ שתי עיניו כאחת וזה חרום האמור בתורה השני מי שאמצע חוטמו בולט למעלה השלישי מי שעוקץ חוטמו נוטף למטה דהיינו שהוא ארוך ותלוי למטה¹³⁴ הרביעי מי שחוטמו עקום לצד אחד החמישי מי שחוטמו גדול מאיבריו השישי מי שחוטמו קטן מאיבריו וכיצד משערין אותו באצבע קטנה שעל ידו אם היה חוטמו גדול ממנה או קטן ממנה הרי זה מום: (שם ה"ז)

שלשה בשפתים ואלו הן הראשון מי ששפתו העליונה עודפת על התחתונה¹³⁵ השני מי ששפתו התחתונה עודפת על העליונה ואפילו אם אין בה עצם אע"ג שבבהמה לא הוי מום באדם הוי מום השלישי מי שפיו רפוי ורירו יורד מפיו: (שם ה"ח תו"ט שם פ"ו מ"ט ופ"ז מ"ה)

שלשה בבטן ואלו הן הראשון מי שכריסו צבה דהיינו שבטנו גדולה ביותר עד שהיא בולטת השני מי שטיבורו יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם השלישי מי שדדיו שוכבין על בטנו כדדי אשה: (שם ה"ט)

שלשה בגב ואלו הן מי ששדרתו עקומה מי שיצאתה חוליא משדרתו בין שבלטה לחוץ או נכנסה לפנים או נטתה לצדדין וזהו בעל חטוטרות מי שתפח בשר בגבו ונעשה כחטוטרות אע"פ שלא זה חוליא ממקומה הרי זה מום: (שם ה"י)

ששה בידים ואלו הן מי שיש בידו אצבע יתירה באצבעות ידיו אפילו היו שש ושש ואם חתך את היתירה כשר ואם היה בה עצם אפילו חתכה פסול מי שחסר אצבע מידו מי ששתי אצבעות ידיו מחוברות עד הפרק האמצעי של האצבע¹³⁶ ואם חתכן והפרישן עד הפרק כשר באי זה פרק אמרו בפרק ראשון הסמוך לכף היד מי שאצבעותיו מורכבות זו על גבי זו מי שפיקה יוצאת מגדלו מי שהוא אטר יד ימינו ואם היה שולט בשתי ידיו כשר: (שם ה"א)

ארבעה באיברי הזרע ואלו הן מי שכיס הביצים גדול וארוך עד שמגיע לארכובותיו¹³⁷ מי שהגיד שלו ארוך עד שמגיע לארכובותיו מי שנמרחו אשכיו והם הכיס של ביצים מי שרוח באשכיו ועי"ז ביציו נפוחים והוא מרוח אשך האמור בתורה: (שם ה"ב)

¹³² שבהיותו שוקע אין בו רק הנחירים ואין בו צורת פנים (מלבי"ם שם אות מח)

¹³³ דהיינו אע"ג שאם רוצה לצבוע עיניו במכחול אינו יכול להעביר במשיכה אחת בלא שיעכבו החוטם פסול וכדעת ת"ק בתו"כ אמור פ"ג אות מח ודלא כאבא יוסי שפוסל דוקא בכוחל שתי עיניו כאחת
¹³⁴ מלבי"ם שם

¹³⁵ שבבהמה אינו מום אלא בתחתונה עודפת ולא בעליונה

¹³⁶ עיין בר"ב פ"ז מ"ו דבכורות

¹³⁷ ברכיו (תפארת ישראל שם פ"ז אות לו)

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ט"ו בשוקים וברגלים ואלו הן הראשון מי ששוקיו עקומות עד שמחבר רגל לרגל ואין ברכיו נוגעות זו בזו¹³⁸ השני מי שפיקתו יוצאת¹³⁹ והפיקה היא העצם העגול שלמעלה מן העקב מצד פנים והוא דומה לפיקה שטוות בה הנשים השלישי מי שעקבו יוצא לאחוריו עד שנמצא השוק כאילו הוא באמצע רגלו עומד שחצי רגל לפנים וחצי רגל לאחור הרביעי מי שפרסותיו רחבות כשל אווז¹⁴⁰ דהיינו שאין ארכה יותר על רחבה אע"פ שאין מדובקות יחדיו כשל אווז החמישי מי שפיקה יוצאה מגודלו דהיינו שיוצא מגודלו חתיכת בשר עגול¹⁴¹ (בין ביד בין ברגל ר"ב שם פ"ז מ"ו) השישי מי שיש ברגלו אצבע יתירה אפילו שיש לו בכל אצבעותיו דהיינו בשתי ידיו ובשתי רגליו ואם חתכה כשר והוא שלא יהיה בה עצם¹⁴² השביעי מי שחסר אחת מאצבעות רגלו או ידיו השמיני מי שאצבעותיו מורכבות זו בידו או ברגלו¹⁴³ על גבי זו התשיעי מי שהיו אצבעות רגליו מחוברות עד למטה מן הפרק האמצעי של האצבעות¹⁴⁴ הסמוך לכף היד או הרגל ואם היו עד הפרק או שחתכן והפרישן כשר העשירי מי שרגלו כולה שוה שנמצא רוחב פס אצבעותיו כרוחב עקיבו וכאילו היא חתיכה שוה האחד עשר מי שרגלו עקומה דומה למגל שנמצא פס רגלו שיש בו האצבעות עם עקבו כאילו הם שני ראשי הקשת הי"ב מי שרגלו חלולה והוא שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ ונמצא כשעומד עומד על עקיבו ועל אצבעות רגלו הי"ג מי שברכיו עקומות לחוץ וקרסוליו לפנים ומקיש בקרסוליו בעת שמהלך הי"ד מי שרגליו עקומות לצד חוץ ומקיש בארכובותיו בעת שמהלך הט"ו מי שהוא אטר ברגל ימינו. (שם הי"ג)

ארבעה בכל הגוף ואלו הן הראשון מי ששיעור גופו גדול מן הראוי לפי שיעור שאר איבריו כגון ידיו רגליו ושוקיו השני מי ששיעור גופו קטן מהראוי לשיעור איבריו השלישי הארוך ביותר הרביעי הננס והוא הקצר ביותר עד שיהיו מופלגין משאר העם: (שם הי"ד)

¹³⁸ ועיין בר"ב שם שפירש שבשיושב מקרב פרותיו זו לזו ואין ארכובותיו נוגעות זו לזו

¹³⁹ במשנה שם איתא ובעל פיקה והעקל איזהו עקל וכו' פיקה יוצאה מגודלו ודעת הרמב"ם שבעל פיקה ופיקה יוצאה מגודלו הם שני דברים אבל בר"ב שם פירש דפיקה יוצאה מגודלו הוא פירוש של בעל פיקה ועיי"ש בתו"ט

¹⁴⁰ דהיינו שהיא רחבה ומשונה (מלבי"ם שם)

¹⁴¹ מלבי"ם שם אות מט

¹⁴² דאם יש בה עצם פסול אפילו לא חתכה עיי"ש בתפא"י אות נו ועיי"ש בתו"ט

ובר"ב שם כתב אם יש בה עצם פסול – "דהואיל וחתכה הרי הוא מחוסר אבר שנמצא בו" משמע שאם לא חתכה אם יש בה עצם כשירה ועיי"ש בתו"ט שהקשה "ותימה דלקמן מפרש הר"ב כ"ש אם היה בידו אחת חמש ובידו אחת שש דהוי מום כו'. והיאך תלי מעמא הכא בהואיל וחתכה". ועיי"ש בחידושי מהרי"ח שכתב שכיון דאיתא התם ר' יהודה דמכשיר באצבע יתירה קמ"ל שאם חתכה והיה בה עצם פסול אבל לרבנן דפליגי עליה דר"י בלא"ה בין חתכה ובין אם לא חתכה פסול אם יש בו עצם

¹⁴³ תפא"י שם אות נ

¹⁴⁴ ר"ב שם

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

שמונה בעור הבשר ואלו הן הראשון הכושי¹⁴⁵ השני הלבן ביותר כמו גבינה או שלג¹⁴⁶ השלישי האדום כשני או ארגמן הרביעי בעלי נגעים טהורים שנשתנה העור מחמת עצמו כמו הבוחק¹⁴⁷ החמישי שנשתנה העור מחמת דבר אחר כגון צרבת המכוח וזה בכלל נגעים טהורים השישי מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שיער אע"פ שאינה כאיסור אלא כל שהוא השביעי מי שהיתה בעור פניו שומא כאיסור או יותר השמיני בעלי הדלדולין דהיינו שחתיכות בשר מדולדלות מגופו והוא שידלדל העור והבשר או הלחלוחית שיש בעור שנדלדל באי זה מקום שיהיה מכל הגוף הרי זה מום¹⁴⁸: (שם הט"ו)

¹⁴⁵ במשנה התם איתא הכושי הניחור והלבקן שהם השחור והלבן ביות והאדום וכתב שם בפ"י המשניות "והשמר שמא תעלה בדעתך שאלו השמות נאמרו על הגוונים לפי שאינן אלא שמות לבני אדם שיש בהן אלו הגוונים" דהיינו שישנם אומות שצבע עורם כך וכמש"כ בתפא"י שם אות סג

¹⁴⁶ תפא"י שם אות סג

¹⁴⁷ שאם יש בו נגע טמא מיד שנכנס לעזרה חייב כרת משום טומאה (תפא"י שם אות סז)

¹⁴⁸ ואם התכה כשר (תפא"י שם אות סט)